

Савчук Г. В.,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу та мовознавства
Міжнародного гуманітарного університету

Галатонова І. П.,

магістрант другого року навчання
факультету лінгвістики та перекладу
Міжнародного гуманітарного університетуАНГЛІЙСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ Й ОСОБЛИВОСТІ
ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. Статтю присвячено розгляду фразеологізмів і їх властивостей у перекладі з англійської на українську мову. У статті надано визначення поняття «фразеологізм», проаналізовано типи фразеологізмів і їх використання у повсякденному житті, виявлено характерні риси перекладу фразеологізмів, описано основні засоби перекладу фразеологізмів.

Ключові слова: поняття «фразеологізм», типи фразеологізмів, засоби перекладу, характерні риси.

Постановка проблеми. Фразеологія – велике джерело різноманітності мов. У фразеологізмах відбивається історія народу, його побут, культура і традиції. Фразеологізми надають мові яскравого емоційного забарвлення. Фразеологізм – високоінформативна одиниця мови. Саме тому питання перекладу фразеологічних одиниць особливо важливе в перекладі з будь-якої мови. Норми сучасної мови дуже часто не містять граматичного значення ідіом, а є саме граматичними архаїзмами.

Фразеологізми властиві певній мові, це стійке поєднання слів, значення яких не визначається значенням окремо взятих слів, що входять до їх складу. Дуже часто під час перекладу ідіом виникають труднощі, бо їх складно або навіть неможливо дослівно перекласти. Актуальність цього дослідження визначається саме необхідністю вивчення правильної передачі змісту фразеологізмів під час перекладу тією чи іншою мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні як в Україні, так і за її межами існує велика кількість досліджень, присвячених фразеологізмам різних груп, наприклад, фразеологізмам із компонентами значень кольору, компаративним фразеологізмам, фразеологізмам, що містять топоніми, фразеологізмам зі значенням інтелектуальних якостей людини та ін. (О.П. Левченко, Я.І. Рецкер, Р.О. Якобсон, О.О. Селіванова та ін.) [1–4]. Результати таких досліджень мають впорядкувати різні словники і довідники. Це дозволить полегшити і прискорити роботу перекладачів-практиків, особливо тих, хто ще не володіє достатнім досвідом перекладу або знанням реалій, а також підвищити її якість.

Мета дослідження – визначити основні особливості фразеологізмів в англійській мові.

Мета дослідження зумовила вирішення таких завдань:

1. Вивчити літературу з досліджуваної теми.
2. Простежити зміни фразеологізмів впродовж останніх років.
3. Виявити характерні риси фразеологізмів.
4. Проаналізувати й описати основні засоби утворення фразеологізмів.

5. Подати найпоширеніші англійські фразеологізми з перекладом українською мовою.

Виклад основного матеріалу. Чому ж вважається, що фразеологізм неможливо перекласти дослівно? Існує безліч думок про те, як слід перекладати художню літературу з мови оригіналу. Кожен дотримується своєї позиції, але наші перекладачі стверджують, що насамперед варто зрозуміти сенс і передати його так, щоб це було зрозуміло іноземцеві відповідно до його культури. Якщо фразеологізм вжитий у гумористичному жанрі, виникають труднощі щодо перекладу фрази або виразу так, щоб ця нота гумору була зрозуміла і дохідливо пояснювала сенс фрази іноземцеві [1, с. 140].

Дослідники фразеології різних мов зазначають, що в процесі перекладу фразеологізми дуже часто піддаються різним трансформаціям і тому не завжди точно передають значимість і суть оригінального контексту [5; 6]. Ці перетворення здійснюються за рахунок різних комунікативних і стилістичних прийомів. Слід зауважити, що не завжди фразеологізми, які належать певному контексту і мові певної культури, відповідатимуть змісту в перекладі. Особливості взаємозв'язку мови і культури найбільш яскраво проявляються під час перекладу фразеологізмів, оскільки саме вони показують національну забарвленість. Одним із найважливіших завдань перекладача стає культурна адаптація текстів, що дозволяє забезпечити читабельність в іншому оточенні, місті і навіть країні. Необхідно зберегти еквівалент як змістовий, так і імпресивний. Реципієнт повинен отримати ті ж емоції і підсвідоме враження перекладених фразеологізмів, що і в оригіналі.

Існує безліч засобів перекладу фразеологізмів, найбільш поширений і простий – описовий. Він дозволяє перекладати фразеологізми, використовуючи вільні словосполучення, зберігає загальнономовний сенс фразеологізму, але не передає семантичні та стилістичні характеристики. У разі використання цього засобу в перекладача є три можливості перекладу:

1. Зберегти оригінальність тексту.
2. Використовувати образ, що відрізняється від оригіналу.
3. Втратити образ зовсім.

Наприклад, *be like chalk and cheese* – *абсолютно різні*. До чого тут крейда і сир – сказати важко, але, погодьтеся, крейда і сир дійсно абсолютно різні. *Apple of one's eye* – *зіниця ока, світло очей*. Цю ідіому можна використовувати, якщо говорите про щось дуже важливе для вас, дороге. *Break a leg* – *ні пуху, ні пера*. Трохи дивне побажання удачі перед важливою подією в житті (іспитом, наприклад). Лексичний засіб перекладу

застосовується, зазвичай, тільки в тих випадках, коли це поняття позначене в одній мові фразеологізмом, а в іншій – лексемою. Багато англійських дієслів, виражених словосполученнями, можна передати лексичним еквівалентом, наприклад, *to set (put) on fire* – запалити, *to catch fire* – запалитися, спалахнути. Що стосується лексичного перекладу, то наведемо приклад англійських фразеологізмів: *to push the boat out* – розважатися, святкувати, *when your ship comes in* – удача, період успіху.

Спосіб контекстуальних заміन передбачає достатній рівень знань і їх придатність. Тут перекладач намагається знайти таку українську фразеологічну одиницю, яка, хоч і не відповідає за значенням англійському фразеологізму, точно передає увесь зміст у певному контексті. Наприклад: *I got pretty run-down and had to come here and take it easy* – А потім я мало не віддав кінці, і мене відправили сюди відпочивати і лікуватися.

Сьогодні переклад прагне бути одночасно науковим і художнім, точним і повноцінним. У центрі уваги перекладача – передача основної ідеї фразеологічної одиниці зі збереженням форми. Перекладач підбирає засіб перекладу фразеологічних одиниць, ґрунтуючись на контексті оригіналу. Найважливіше – зрозуміти сенс фрази або речення, щоб передати його у перекладі. Звичайно, не всі слова можуть передавати таке ж значення у перекладі. Часто лінгвісти-початківці роблять помилки, перекладаючи художні тексти і фразеологізми дослівно.

Наприклад, вираз *popular front* не означатиме *популярний фронт*, правильним перекладом буде *народний фронт*. Дослівний переклад ніяк не передає яскравість сенсу фразеологізму і не завжди буде правильно складений граматично. Тому дуже важливо мати хороший словниковий запас, розуміти конструкції побудови фраз в англійській або українській мовах.

Дослідник Я.І. Рецкер виділяє чотири засоби передачі фразеологізмів [2, с. 98]:

1. З повним збереженням іншомовного образу.
2. З частковою зміною образності.
3. З повною заміною образності.
4. Зняття образності.

На думку дослідника Р. Якобсона, важливі три типи перекладу [3, с. 47]:

1. Внутрішньомовний переклад (виклад поняття своїми словами).
2. Міжмовний переклад (переклад у власному розумінні слова).
3. Міжсемантичний переклад викладу знаків однієї семантичної системи знаками іншої.

Кожен перекладач приймає своє власне рішення під час перекладу, ґрунтуючись на можливості знайти еквівалент в українській мові і перетворити у фразеологізм. Деякі фразеологізми можуть бути на одному культурному рівні, що значно полегшує завдання їх перекладу і передачі змісту. Важливим є прагнення перекладача зберегти зрозумілість фразеологізму, не українізувавши його. Навички перекладознавства, вміння розуміти всі тонкощі мови і культури, встигати за тенденціями мов, що розвиваються, завжди будуть головними критеріями професійного перекладача.

Ще одною важливою якістю перекладача є знання реалій, побуту тієї країни, з мови якої він перекладатиме. Також потрібно вміти виділити головне в реченні, визначити центральний

елемент у виразі або контексті, щоб правильно передати його зміст у перекладі українською або англійською мовами. Завдання перекладача – правильно виділити логічний наголос у фразі, щоб не допустити помилок у перекладі і передачі змісту. І звичайно ж, невід’ємною навичкою перекладача є вміння швидко зреагувати у важкій ситуації, скажімо, «викрутитися» зі становища, застосовуючи синоніми й еквіваленти для перекладу, зберігаючи весь задум.

Перекладач художнього тексту не повинен обмежуватися пошуком лексичного або семантичного еквівалента фразеологічної одиниці. Необхідно враховувати текстоутворюючі можливості фразеологічної одиниці, конотативні аспекти та багато іншого. Якщо в процесі перекладу фразеологічна одиниця сприймається за вільне словосполучення, то обов’язково виникають грубі помилки. У перекладі роману Грінвуда «Загін виступає» говориться про те, що головний герой роману вийшов зі «свого коричневого кабінету». Це не може викликати подиву, адже до цього він перебував у дворі. У цьому прикладі англійський фразеологізм *to be in a brown study*, який перекладається як *глибоко задуматися*, був сприйнятий за вільну сполуку і не був розпізнаний. Ця обставина спричинила ряд грубих помилок у перекладі. Тому, насамперед, для адекватного перекладу необхідно вміти розпізнавати фразеологізми в тексті.

Багато англійських стійких виразів мають аналоги в українській мові, тобто прямий переклад англійських фразеологізмів простий і зрозумілий. Наприклад: *over my dead body* – тільки через мій труп, *when pigs fly* – буквально коли свині навчаться літати, у нас це вираз *коли рак на горі свисне*. Деякі фразеологізми англійської мови використовуються в українській не просто з іншим переказом, вони видозмінені, хоча і мають одне значення. Наприклад: *buy a pig in a poke* (купити свиню в мішку) – в українській мові ми використовуємо вираз *купити kota в мішку* в значенні «купити щось, нічого не знаючи про товар». *As cool as a cucumber* (холодний як огірок) – в українській мові ми використовуємо вираз *спокійний, як удав*.

Висновки. Таким чином, стилістична недиференційованість і багатозначність англійських фразеологізмів, а також їх схожість із вільними сполуками викликають основні труднощі у перекладі українською мовою.

Не існує готових рецептів перекладу фразеологізмів, тому необхідне детальне дослідження різних груп фразеологізмів і розробка методів і прийомів їх перекладу. Перспектива подальших розвідок у цьому напрямі вбачається у вивченні семантики англійських фразеологізмів у сфері політичної комунікації.

Література:

1. Левченко О.П. Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект: монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. 265 с.
2. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистических теорий перевода. Москва: Р. Валент, 2007. 240 с.
3. Якобсон Р.О. Про лингвистические аспекты перевода. М.: Языки славянских культур, 1978. 280 с.
4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 711 с.
5. Кочедиков Л.Г. Сокращенный словарь иноязычных фразеологизмов. М.: Русские словари: Астрель: АСТ, 2005. 238 с.
6. Англійські ідіоми. URL: <https://enguide.ua/ua/magazine/30-idioms-na-angliyskom-i-kak-ih-pravilno-ispolzovat>.

Савчук Г. В., Галатонова И. Ф. Английские фразеологизмы и особенности их перевода на украинский язык

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению фразеологизмов и их свойств при переводе с английского на украинский язык. В статье описаны основные свойства, определено понятие «фразеологизм», проанализированы типы фразеологизмов и их использование в повседневной жизни, выявлены характерные черты при переводе фразеологизмов, проанализированы и описаны основные средства перевода фразеологизмов.

Ключевые слова: понятие «фразеологизм», типы фразеологизмов, средства перевода, характерные черты.

Savchuk H., Halatonova I. English phraseological units and their peculiarities while translating into Ukrainian

Summary. The article is devoted to the phraseological units and their peculiarities while translating from English into Ukrainian. The concept of phraseological unit is defined in the article; types of phraseological units and their use in everyday life are analyzed, the typical features of phraseological units when translating are identified, the main means of translation of phraseological units are described.

Key words: concept of phraseological unit, types of phraseological units, means of translation, typical features of phraseological units.